

Gerbrand Muller

De uitverkoren wereld

De Sneeuwstorm

De uitverkoren wereld

Gerbrand Muller

De uitverkoren wereld

De Sneeuwstorm

Wanneer geschiedenis botst
met het vuur van verbeelding,
is dat dan zwarte humor,
is dat een farce,
het onontkoombare absurde?

Laurens Vancrevel

Ik dank Laurens van Krevelen en Jan Weber
voor hun waardevolle adviezen.

Hij liep dicht langs de huizen om minder regen te vangen. Hij moest al geruime tijd onderweg zijn, want zijn jek was doorweekt en woog zwaar op zijn schouders. Voor en achter hem lag de straat verlaten. De huizen waren donker, achter geen raam brandde licht. Af en toe richtte hij zijn ogen op de bewegende takken boven zijn hoofd en op de regen die in de hoogte onder de lantaarns door de wind werd voortgeblazen, als zocht hij er naar een teken, iets dat hem zou kunnen doen begrijpen wat zijn verstand te boven ging. Kwam het soms door zijn vermoeidheid dat er maar geen einde aan de straat leek te komen? Vóór hem regen de huizen zich aaneen zo ver als hij kon zien.

In de verte schemerde licht. Naderbij gekomen onderscheidde hij meerdere verlichte ramen. ‘De laatste loodjes!’ mompelde hij, want om een of andere reden was hij ervan overtuigd dat daar verderop de straat zou ophouden en dat dan alles wat hem raadselachtig leek zijn verklaring zou vinden.

De verlichte ramen behoorden toe aan een houten gebouw-tje, een noodgebouw veronderstelde hij, dat diende als voorlopige behuizing voor een of andere hulppost. Een zanderig terrein scheidde hem van de ingang. De wind sloeg aan alle

kanten om hem heen, de regen striemde zijn gezicht. Met knikkende knieën stapte hij het gebouwtje binnen. Achter een tafel zat een jongen met een kleurig honkbalpetje op te telefoneren. Verlegen bleef hij op kleine afstand van de tafel staan. Met zijn ogen op hem gericht bleef de jongen in zijn mobieltje praten, toen onderbrak hij het gesprek en staaarde hem ongeduldig aan. Hij wilde uitleggen dat hij verdwaald was, maar voordat er geluid uit zijn mond was gekomen duwde de jongen hem een formulier in de hand. Vragend, met smekende ogen, keek hij de jongen aan. De jongen wees op een balpen die met een touwtje aan de tafel vastzat. Hij schreef zijn naam en adres op het formulier, zijn hand trilde, hij schaamde zich voor zijn hanepoten. De jongen schudde zijn hoofd toen hij hem het formulier wilde teruggeven, lachte – niet tegen hem, want hij had zijn mobieltje alweer naar zijn oor gebracht en het gesprek hervat – en wuifde met zijn hand naar een deur achter in de ruimte.

De deur gaf toegang tot een helder verlicht vertrek met banken langs de muren. Hij viel op een bank neer. Zijn ogen dwaalden langs de muren, die volgeplakt waren met affiches; de meeste affiches waren er weer half afgescheurd en gingen voor een deel schuil onder andere die later waren aangebracht en deels ook weer afgescheurd. Hij spelde woorden en lettercombinaties: zoals vaker de laatste tijd begreep hij er geen jota van.

Zijn ogen vielen dicht. Toen hij ze weer opende stond er een vrouw in een grijs jasshort voor hem. Ze keek hem wrevelig aan, hij veerde overeind en overhandigde haar het formulier.

Zij liet haar ogen erop rusten en spelde verschillende keren hardop zijn naam, waarna ze hem doordringend aankeek. Hij knikte, ze gebaarde hem met haar mee te komen.

Hij betrad achter de vrouw een schemerdonkere ruimte. Op de grond lagen hier in dekens gehulde gestalten op matrassen. De vrouw wees op een stapel matrassen in een hoek. Hij sleurde een matras van de stapel. De vrouw wierp hem een deken toe, hij zonk op de matras neer en viel in een droomloze slaap.

De andere slapers moesten al vroeg zijn opgestaan, want toen hij ontwaakte was er in de zaal niemand meer en op zijn horloge was het pas tegen achten. Hij liep op een raam toe, waardoor vaal licht naar binnen viel en drukte zijn neus tegen het glas; het raam zag uit op een blinde muur.

De geur van vers gebakken brood lokte hem de gang in. Hij kwam in een uitgestrekte eetzaal – leeg, de tijd om te ontbijten was blijkbaar al verstreken. Tafels en banken stonden schots en scheef door elkaar, alsof de gasten in grote haast vertrokken waren. Hij draalde. Vrouwen in grijze jasschorten waren achter een buffet in de weer. Sommige zeulden met dienbladen, andere stortten het daarop verzamelde serviesgoed en bestek in metalen bakken, en de ruimte was voortdurend gevuld met een donderend geraas. Het geraas verdoofde zijn oren. Hij verbeelde zich een orkest te horen; strijkers, blazers begeleid door bekkens en pauken speelden een eindeloos durende symfonie: het ene motief volgde op het andere, de muziek leek steeds weer anders, en uiteindelijk bleef ze toch eeuwig hetzelfde. Ze verbeelde donder en bliksem, kolkende golven waarin

schepen werden verzwolgen, bommen die op steden vielen...

Zijn oog viel op een paar hompen bruinbrood die op een tafel waren blijven liggen, naast een kom die nog vol melk zat. Hij liep op de tafel toe en viel op het brood aan.

Een vrouw achter het buffet wenkte hem met een nijdig hoofdgebaar. Zich verontschuldigend voor zijn late komst reikte hij haar de lege kom aan. Ze overhandigde hem een papiertje en draaide hem de rug toe. Hij staaarde naar het papiertje, waarop een nummer stond, een andere vrouw die hem vertwijfeld zag rondkijken wees met haar vinger ergens heen. Hij keek die kant uit en zag een deur.

Hij was de enige voor het spreekuur, of iedereen was al aan de beurt geweest, want ook de wachttruimte waar hij terecht kwam was verlaten. Een bovenraam zag uit op een strook lucht. Zijn ogen werden steeds weer daarnaartoe getrokken. De strook was soms blauw, dan weer gevuld met snel drijvende grijze wolken.

Hij steunde zijn hoofd in zijn handen. Hij vroeg zich af of ze hem vergeten waren. Maar hij moest geduld hebben. Niet wanhopen. Hij verkeerde in verwarring, lange tijd had hij getracht zelf een oplossing te vinden, het onaanvaardbare te aanvaarden, maar de dingen waren hem steeds verder uit handen geglipt en hij vertrouwde zijn eigen gedachten niet meer. Zijn lot lag nu in andermans handen en hij moest vertrouwen hebben. Hoe lang het misschien ook duurde, op den duur zou alles terechtkomen...

Hij schrok op. Het achterste gedeelte van de ruimte baadde

in licht. In de opening van een deur stond een jongeman die zoekend rondtuurde. Hij veerde overeind. De jongen lachte breed, verlegen drukte hij zijn joviaal uitgestoken hand. De jongen leek uit een film gestapt, hij had gave witte tanden en een prachtig gevormd gezicht. Zijn zilverglanzende broek en poloshirt met glittertjes deden zijn ranke gestalte geraffineerd uitkomen, zijn haar, dat glom van de gel, had grappige recht-opstaande plukjes. Als kuifjes op de golven, dacht hij.

In het vertrek dat hij op een uitnodigend gebaar van de jongen betrad, scheen de zon dwars door de ramen. Achter een tafel zaten nog twee jongens, al even mooi en aantrekkelijk als de jongen die hem had binnengelaten. Ook zij lachten gul naar hem, zonder overigens aanstalten te maken hem een hand te geven.

‘Ga zitten Mark,’ zei een van de jongens.

In lichte verwarring bij het horen van zijn naam nam hij op een stoel tegenover hen plaats.

De jongen die hem had binnengelaten was in het midden achter de tafel gaan zitten. ‘De zon begint wat brutaal te worden,’ zei hij, terwijl hij op een knop drukte. Aan de buitenkant van de ramen begonnen onder luid geknars zonweringen neer te dalen. Het lawaai maakte een gesprek onmogelijk en niemand sprak een woord. Zijn ogen zwierven door de ruimte, die was gevuld met grijze metalen bureaus en kasten. Op de bureaus stonden monitoren van computers waarop kleurige figuren rondtolden. Hij richtte zijn ogen op de jongens. De jongen in het midden bladerde in papieren, de anderen staarden voor zich uit; de lach was van hun gezicht verdwenen, hun gezichten stonden strak.

Hij schraapte zijn keel toen de zonweringen waren neergelaten. Ik val maar met de deur in huis. Bedankt dat ik hier heb mogen slapen. Het was gisteren hondeweer, misschien ben ik daardoor de weg kwijtgeraakt...

Hij stokte. De jongen in het midden bleef onverstoorbaar in zijn papieren bladeren, de anderen staarden nog steeds zwijgend voor zich uit.

‘Jij valt graag met de deur in huis,’ zei de jongen in het midden tenslotte, nog steeds zonder naar hem op te kijken.

‘Ik kan me vergissen, maar het probleem is volgens mij dat ik de weg ben kwijtgeraakt. Ik zeg het maar om tijdverspilling te voorkomen.’

‘Dat wilde je voorkomen!’ De jongen lachte weer zijn gulle lach, maar keek onmiddellijk daarna weer ernstig.

‘Letterlijk de weg kwijtgeraakt. Goed, en misschien ook wel figuurlijk. Er zijn misschien dingen die ik niet begrijp, dat wil ik niet uitsluiten. Zo slim ben ik nog wel.’

De jongen nam een papier, speurde er met zijn ogen overheen en las toen langzaam en monotoon, de woorden lettergreep voor lettergreep spellend: ‘Het verschijnsel dat je niet alles begrijpt. De volgende redenering kan je helpen het onbegrijpelijke tussen vierkante haken te zetten. De wereld is oneindig. Hoe slim je ook bent, in verhouding tot het oneindige zal wat jij begrijpt altijd maar een oneindig klein beetje blijven.’

‘In verhouding tot het oneindige is wat wij begrijpen maar een oneindig klein beetje, hoe verzinnen jullie het!’ herhaalde Mark met spottende stem.

De jongen in het midden klakte met zijn tong en legde bestraffend zijn vinger op zijn lippen.

‘Alles stroomt,’ las hij verder – en zijn stem, de mechanische manier waarop hij voorlas, als een kind dat pas heeft leren lezen, had vreemd genoeg een kalmerende uitwerking op hem. ‘... denk aan een rivier. Het water van een rivier stroomt, zonder noodzaak, denk jij. Het stroomt, zonder begin, en zonder einde. Zonder begin, zonder einde, dat is de eeuwigheid. In de eeuwigheid zijn wij niets. Pas als er een begin is, dan zijn wij er ook.’

De jongen keek hem aan als om vast te stellen welke uitwerking het voorgelezene op hem had, en las verder: ‘Zet de eeuwigheid tussen vierkante haken. Wij zijn niet eeuwig. Wij leven in ónze tijd. Zo is er ook geen doel, geen bestemming buiten onszelf. Wij bestemmen ons leven. Ons leven begint op het moment dat wij het laten beginnen. Onze daden en de gevolgen van onze daden zijn ónze verantwoording.’

De jongen keek op en knipoogde alsof hij wilde laten doorschemeren dat hij het voorgelezene wat hem betrof best met een korreltje zout mocht nemen.

‘Ja of nee?’

‘O... was dit een vraag? Dat had ik niet begrepen.’ Het kostte hem moeite zijn ogen open te houden, zo slaperig had de stem van de jongen hem gemaakt.

‘Dat had je niet begrepen. Nu dan wel. Ja of nee, dus.’ De jongen nam een pen en hield hem boven het papier, blijkbaar met de bedoeling om zijn antwoord te noteren.

‘Ja of nee waarop?’

‘Geen vragen, antwoorden!’

‘Wij bestemmen ons leven. Volgens het existentialisme...’

‘Geen deftige woorden! Ja of nee!’

‘Nee.’

De jongen staaarde hem aan terwijl hij nog steeds de pen boven het papier hield.

‘Já zal je bedoelen.’

‘Ja dan maar.’

De jongen kneep zijn ogen samen. ‘Ja, zeg je, maar begrijp je het ook? In je leven ben jij de kapitein, jij stuurt het schip.’

Hij staaarde op het papier en las: ‘Hoe kunnen wij onze verantwoording dragen? Dankzij de kracht die ons in staat stelt om te leven, onze levenskracht. Wij noemen deze kracht onze spirit. Op de goede manier aangewend zal onze spirit ons in staat stellen onze verantwoording te dragen. Onze verantwoording is een ondraaglijke last, onze spirit een onuitputtelijke bron van energie. Wie zijn spirit op de juiste manier inzet zal de last niet voelen, hoe zwaar die ook op hem rust. Wie zijn verantwoording voor de volle honderd procent torst is werkelijk vrij. Wie vrij is leeft in een wereld zonder grenzen.’

Hij keek hem aan. ‘Ja of nee?’

‘Ja hoor.’

De jongen legde zijn pen neer. Sprakeloos van woede keek hij Mark aan.

‘Probeer geen grapjes met ons uit te halen, vriendje, want dan heb je er nog héél weinig van begrepen!’

Ook de andere jongens keken hem met boze ogen aan. Verwonderd en voldaan over het effect dat zijn antwoord

teweeg had gebracht staarde hij terug. Hij zei dat het niet zijn bedoeling was geweest om grappig te zijn; de gezichten van de jongens klaarden op.

‘Oké,’ zei de jongen in het midden terwijl hij een aantekening maakte. ‘Geen geintjes dus, hou dat in de gaten, dan houden we het gezellig.’

Hij staarde weer op het papier. ‘... onze vrijheid... geen geschenk dat uit de hemel komt vallen maar een natuurlijk gevolg... een natuurlijk gevolg van je gedrag... je gedrag dat bepaald wordt door de wetenschap dat je het allemaal zelf doet... dit hebben we nou wel gehad ... ja hier komt-ie: Een mens is mens zodra hij zijn verantwoordelijkheid beseft en aanvaardt. Er is geen engel die je leidt, je doet het zélf. Je volgt je eigen weg. Geen twee mensen zijn gelijk. Zo zijn ook de wegen van geen twee mensen gelijk. Wat zeggen we hierop? Ja, mag ik aannemen?’

‘Allicht.’

‘Allicht... Kijk aan.’

Ze zwegen.

‘Hij denkt nog,’ zei de jongen links.

‘Hij denkt nog ja. Wat doen we, zullen we hem laten zeggen wat-ie denkt? Toe maar, zeg eens wat je denkt!’

‘Wat ik denk... Je doet het zelf, zeggen jullie. Maar er bestaat toch zoiets als het lot. Of het gesternte... De mens wikt, God beschikt... los daarvan, er zijn dingen die buiten onze invloed-sfeer liggen, je hoeft niet in God te geloven om dat te zien.’

De jongen in het midden zuchtte en sloot zijn ogen, waardoor zijn prachtige lange wimpers nog beter zichtbaar werden.

Hij boog zich over zijn papieren, bladerde erin en las toen voor: ‘Het noodlot. De idee van het noodlot hing samen met het geloof dat de dingen door onbekende krachten bepaald zouden worden. Echter, de krachten die op ons inwerken zijn bekend. Al wat bekend is, is van jou. Je lot ligt in jóúw hand.’

Hij keek hem aan. ‘Dus om reëel te zijn: jij ventje, jij bent de kapitein, niet God of het noodlot.’

‘Hij vergeet de vierkante haken,’ zei de jongen links. ‘Daarom snapt hij het niet. Wij zetten de eeuwigheid tussen vierkante haken,’ zei hij, zich naar Mark toe buigend. ‘God, het noodlot, het Al: prachtig om in je vrije tijd over na te denken, maar ons verstand is daar niet op berekend. God heeft niet bedoeld dat wij hem zouden begrijpen, anders had hij ons daar wel de hersens voor gegeven.’

‘Duidelijk,’ zei de jongen in het midden. Opnieuw boog hij zich over zijn papieren. ‘Wij keren het zandloperkje om en als het zand laten wij onze gedachten in omgekeerde richting stromen. Leven doen we met de ander. Wij werken, eten, slapen, dromen met de ander. De ander is er nooit eens even niet...’ Hij haperde, las een stukje binnensmonds en vervolgde daarna weer hardop: ‘Het leven is niet van jou in het bijzonder, maar van ons allemaal. Wij maken het leven, en het leven maakt ons. Er is niets tegen het leven te zien als een product, als je het dan maar ziet als een product dat nooit afkomt. Wij zijn nooit gereed, eeuwig op weg.’

Zwijgend, afwachtend keek hij hem aan.

‘Eén woord zeker weer: ja of nee.’

‘Tien woorden, omdat jij het bent.’

‘Tien eh... fraai hoor, de paradoxen stapelen zich op.’

‘Dus: ja?’

Mark knikte, de jongen maakte een notitie en boog zich voorover. Enige tijd zat hij roerloos, alsof hij in gedachten was verzonken, tenslotte richtte hij zich weer op, de beide andere jongens bogen zich naar hem toe en ze begonnen fluisterend met elkaar te praten. Onder het praten schudden ze meermalen hun hoofd en af en toe wierpen ze hem bestraffende blikken toe, op hun gezicht een gegriefde uitdrukking, alsof hij hun op een of andere manier tekort had gedaan. Hun gedrag scheen Mark vermakelijk, zodat hij tenslotte moeite had zijn lachen in te houden.

Eindelijk keerde de jongen in het midden zich naar hem en hij keek hem afwachtend met donkere ogen aan. Misschien verwachtte hij dat hij zou vragen tot welke conclusies zij over hem waren gekomen, want hij wachtte geruime tijd voordat hij begon te spreken. Het besluit dat zij hadden moeten nemen was geen eitje geweest, want hij mocht het geloven of niet, ze vonden het altijd weer rot om ‘nee’ te moeten zeggen. Gelukkig gebeurde dat niet vaak, maar in dit geval had er niets anders op gezeten. Ze hadden de pest in, als dát niet waar was mochten ze hém zo dadelijk afvoeren, en toch moest hij bekennen dat hij hem z’n nee hartgrondig gunde, want hij had geen greintje moeite gedaan om ‘ja’ te verdienen. Het was helemaal zijn schuld. In de eerste plaats was daar zijn traagheid. Hij had uiteindelijk op hun vragen ‘ja’ geantwoord, maar ze hadden zijn ja’s er wel uit moeten trékken. Dat hadden ze hem misschien nog vergeven als hij, dit in de tweede plaats,

tenminste maar een tikkeltje pit had getoond. Misschien vond hij zelf dat hij pittig uit de hoek was gekomen, want hij had het hun toch maar knap lastig gemaakt en hij had op de vragen eerst zelfs gewoon nee durven zeggen, maar dat was niet wat zij onder pit verstonden. Iemand met pit hield zijn ogen en oren wijd open voor het nieuwe, klaar om het in zich op te zuigen, en daar hadden ze bij hem niets van gemerkt. Tenslotte, en dit deed voor hen de deur dicht, er ontbrak hem iets. Ze waren er niet helemaal uit gekomen wat het was, misschien kon hij hier zelf nog meer duidelijkheid over verschaffen, maar voorlopig hielden ze het erop dat hij leed aan een gebrek aan levenslust. Ze hadden zelden iemand zo chagrijnig zien kijken, hij praatte traag, alsof hij bezig was zijn laatste adem uit te blazen, en zijn hele houding gaf overduidelijk maar één ding aan: ik heb geen zin. Samengevat: hij had geen spirit. Hij was levensmoe, en hij liet ook nog onbeschaamd blijken dat hij lak aan hen had. Alles bij elkaar meer dan voldoende om nee te zeggen, dat snapte hij misschien toch wel. Maar nu was er nóg iets wat ze met de beste wil van de wereld niet begrepen: hoe haalde zó iemand het in zijn kop om hiér, bij hén aan te komen. Wat had hij gedacht? Dat ze zouden zeggen, kom in onze armen en huil maar lekker uit?

Mark had af en toe geknikt alsof hij wel kon instemmen met wat de jongen zei, maar bij de laatste zin schoot hij overeind alsof een veer in hem rechtsprong.

‘Ho, volgens mij lopen jullie nu te hard van stapel.’

‘Wij lopen niet van stapel. Jij maakt de dienst uit, jij bent het die a of b zegt.’

‘Ik heb niet de indruk dat ik de dienst uitmaak. Ik mag alleen maar ja of nee zeggen.’

‘En door dat ja of nee maak jij de dienst uit.’

‘Jullie beslissen. Het mogen mijn ja’s of nee’s zijn, het zijn jullie conclusies.’

‘Wij beslissen niets, wij trekken geen conclusies, wij maken een sommetje. Wij tellen a, b en c bij elkaar op.’

‘Misschien klopt er dan iets niet in jullie sommetje. Volgens jullie ben ik traag. Wat nog meer... Ik heb geen pit, ik ben levensmoe. Sorry, je kan alles van mij zeggen, maar niet dit.’

De jongens keken hem zwijgend, niet onwelwillend aan en hij vervolgde, verwonderd over de uitwerking die zijn woorden blijikbaar op hen hadden: ‘Jullie mogen mij traag vinden, maar ik vind dat jullie wel pijsnel jullie conclusies trekken. Op een achternamiddag denken jullie te kunnen bepalen hoe iemand in elkaar zit... Traag van mij hè, om dat te vinden!’

Hij zweeg als om de jongens gelegenheid te geven zijn woorden op zich te laten inwerken. Het drong maar half tot hem door wat hij zei, maar dat was niet belangrijk, het waren zijn woorden niet meer: een geest had zich over hem ontfermd en voerde voor hem het woord, een goede geest, die om wat voor redenen dan ook waarde hechtte aan zijn leven en het belangrijk vond hem hierdoorheen te slepen.

De jongens keken elkaar aan en schudden weifelend hun hoofd.

‘Geef me tenminste een kans,’ vervolgde hij. ‘Gun me de tijd om me op het nieuwe in te stellen. Misschien moet ik nog veel leren, maar geef me dan ook de kans om dat te doen!’

De middelste jongen schudde zijn hoofd. ‘Een kans hebben we je gegeven, maar je hebt hem niet gegrepen.’

‘Iemand voorlezen uit het grote orakelboek en hem ja of nee laten zeggen, noem je dat een kans geven?’

‘Stel dat we je nog een kans gaven, zou dat iéts uitmaken? Zou er dan echt iets anders uit de bus komen waardoor wij zouden zeggen, goh ja, hij had gelijk! We hebben ons vergist!’

‘Waarom niet? Als jullie maar niet van tevoren al denken, nee dat kán niet.’

‘En ik ben bang dat wij dat denken.’

‘Aha... jullie vinden dat het helemaal geen zin heeft om me een kans te geven! Want stel je voor dat ik er eens gebruik van zou maken! Maar waarom hebben jullie me dan eigenlijk binnengelaten? Om me in te peperen dat ik geen pit heb. Dat ik chagrijnig ben, dat ik traag ben’

‘Traag ben je,’ zei de jongen in het midden terwijl hij opnieuw zijn hoofd schudde, ‘ho-pe-loos traag.’

‘Traag! Wat is traag eigenlijk? Iemand kan traag lijken zonder het te zijn. Neem... een biljartspeler die zijn keu aanlegt voor een stoot. Misschien is hij daar wel een volle minuut mee bezig. Eerst de keu langs de rand van de biljarttafel leggen, dan richten, deze kant uit, die kant, vanuit deze hoek, vanuit die hoek, vanuit een hoek nog een paar millimeter meer naar links of naar rechts... Wie hem bezig ziet zou kunnen denken: schiet eens op! Maar in die minuut doet hij oneindig veel, in zijn hoofd bombarderen neuronen elkaar met signalen, afstanden, snelheden worden berekend, de krachten die de ballen op elkaar zullen uitoefenen als ze met snelheid x of y tegen elkaar

zullen stoten... Het is maar een voorbeeld. Schijn bedriegt, het woord zegt het al. En toch hangt de wereld ervan aan elkaar, van schijn bedoel ik... of juist daardoor, want de wereld wil bedrogen worden.'

Weer schudde de jongen zijn hoofd. 'Zie je? Je probeert je eronderuit te kletsen. Vooral niets toegeven. Vooral niet a of b zeggen. Dát heeft meneer nooit geleerd. Ja nú zou hij wel willen, nu het te laat is.'

'Denken jullie. Vooruit, denken jullie dan maar wat jullie willen! Doen jullie maar waar je zin in hebt! Maar laten we dan ook alsjeblíéft niet verder praten. Voer me dan maar af!'

'Ho ho! Doen jullie maar wat jullie willen, dan hebben wij het gedaan hè? Jóúw naam is haas.' De jongen kwam overeind, vouwde zijn armen voor zijn borst en keek op hem neer, op zijn gezicht een uitdrukking van kinderlijke verbazing en oprecht medelijden. 'Of wij dan maar even jou willen afvoeren. Nou, je wordt bedankt, ik ben blij dat ik niet in jouw schoenen sta, je zal nog een hoop moeten leren! Je mag dit vertrek door dié deur verlaten.'

De jongen wees naar opzij, waar zich, bijna onzichtbaar in de wand van schrootjes, een deur bevond.

Mark kwam overeind. Hij wilde nog iets ironisch zeggen, maar de geest was niet langer vaardig over hem en zijn tong lag verlamd in zijn mond. Langzaam liep hij naar de deur. Een van de jongens veerde overeind, huppelde naar de deur en deed hem met een zwierig gebaar voor hem open.

'Recht!' zei hij zacht in zijn oor. 'Straks word je krom! Succes!'

Hij grijnsde. De woorden van de jongen, of niet de woorden, maar de niet onhartelijke klank van zijn stem, deden het laatste restje verzet in hem wegsmelten. Hij voelde kramp in zijn keel. Een zonderling verlangen sprong in hem op zijn hoofd tegen de schouder van de jongen te leggen en zijn gezicht tegen zijn borst te drukken.

Verdomme! dacht hij.

In looppas verwijderde hij zich van het huis. Een frisse motregen koelde zijn gezicht. Hij zoog gulzig de vochtige buitenlucht naar binnen, af en toe keek hij reikhalzend omhoog: van de hemel was tussen de daklijsten van de aan weerskanten boven hem oprijzende huizen maar een smalle strook te zien, maar de huizen zouden zo dadelijk wel wijken en hem een wijder zicht op de lucht en de wolken gunnen.

Lag overigens niet vlak achter de huizen zijn woonstraat, waar hij gisteravond gelopen had? Maar hij wist eigenlijk al niet meer welke weg hij zojuist gevolgd had, en hij zou het huis dat hij kort geleden verlaten had, niet eens meer kunnen terugvinden.

Oplettend keek hij in het rond. In niets leek wat hij zag op wat hij kende. Links en rechts van hem rezen blinde muren op. Dikke pijpen liepen van de dakgoten langs de muren naar beneden, en pijpen staken ook hier en daar uit de muren.

Toen weken de muren en het volgende ogenblik stond hij op een pleintje. Opgelucht richtte hij zijn ogen naar de hemel waarin donkergrijze wolken in snelle vaart langs lichtgrijze schoven. Hij keek om zich heen. Ook dit pleintje werd aan alle kanten begrensd door blinde muren. Grote delen van de

muren waren beklad met graffiti en letters. Met tegenzin liet hij zijn ogen op de letters rusten: steeds kreeg hij bij het lezen van teksten op muren de neiging om te gaan geeuwen, alsof hij iets las wat hij al uitreuren kende, een eeuwig eendere boodschap, waar mensen om onbekende redenen maar niet genoeg van schenen te krijgen. *WXT meets Jumbo... SIANGX Fosfor Sings Devil QUOCKS... Adam was here... Schandal & King Wrestlers warns Koink in the Clockhouse...*

Hij luisterde scherp: de wind voerde bij vlagen het geluid van een heimachine aan, of een geluid dat daarop leek. Hij stak het pleintje over, de kant uit waar het geluid vandaan kwam, en sloeg een straatje in. Hij onderscheidde nu behalve de slagen van de heimachine ook gedreun, gehamer: verderop werd er gewerkt!

Het straatje hield op: voor hem strekte zich een wijde vlakte uit. Hier en daar stonden nog resten van huizen, pas ver weg, achter een grote bouwput, rees opnieuw bebouwing op. Hij stak de vlakte over naar de bouwput en vanaf de rand staarde hij nieuwsgierig in de diepte. Ver onder hem reden graafmachines heen en weer en verplaatsten met hun dieplepels bergen donkergrijze aarde. Op meerdere plaatsen werd geheid; de heiblokken kwamen onder gesis met trage, vermoeide slagen op de heipalen neer. Delen van de put waren gevuld met bruin water, waarop grijs schuim dreef. Diep, dacht hij terwijl zijn ogen de afstand maten die hem van de bodem van de put scheidde, en hij deed onwillekeurig een stap van de rand vandaan. Deze diepte was zeker nodig voor de fundering en de kelders van een torenhoog gebouw dat hier zou worden neer-

gezet. Om zich voor te stellen hoe het eruit zou zien hoefde hij zijn ogen maar te richten op de wolkenkrabbers die aan de overkant van de put waren verrezen. Zij onttrokken een groot stuk van de hemel aan het zicht, maar hun muren van glas en kunststof weerspiegelden tegelijkertijd, als het ware ter compensatie, een ander deel van de hemel met de daarin drijvende wolkenpartijen.

Hij wandelde in de richting van een stalen noodbrug die over de put was aangebracht, waarvandaan hij een nog beter zicht op de werkzaamheden hoopte te krijgen. Aan de overkant van de put, niet ver van de brug, suisde een sloopbal door de lucht en beukte tegen de gevels van oude huizen die daar nog stonden, zodat ze een voor een in wolken stof in elkaar stortten. Een paar oude mannen stonden vanaf de brug toe te kijken. Verrassend vlug, alsof hij zich met zevenmijlslarzen had verplaatst, stond Mark al midden op de brug. Hij vestigde zijn ogen op de gevel van een van de huizen die ze aan het slopen waren, en waar de slopersbal juist naartoe zweefde. Ramen, kozijnen, timpanen boven de ramen waren nog intact, het glas van de ramen weerspiegelde bleek licht – hun laatste ogenblikken: het volgende moment had de bal zijn werk gedaan en op de plaats waar de gevel had gestaan steeg een stofnevel op.

‘Geen halve maatregelen!’ zei hij, zich naar de man wendend die naast hem stond. De man schudde aarzelend zijn hoofd terwijl hij hem met een ongerust gezicht aanstaarde, als vermoedde hij achter zijn woorden een geheime bedoeling en trachtte hij die van zijn gezicht te lezen. Met een gebaar naar

de bouwput verduidelijkte Mark: 'De halve stad gaat op de schop!' Het gezicht van de man verhelderde en hij zei, zich dichter naar hem toe buigend, met hese stem: 'Als ze iets doen, dan doen ze het goed!'

Mark nam de man op. Hij was oud, klein en mager, zijn broek en jasje waren een paar maten te groot en slobberden om hem heen. Zijn gezicht had iets droevigs door de verticale plooiën en groeven langs de wangen, maar de man scheen toch niet treurig; zijn ogen straalden levendig en uit zijn houding en gebaren sprak kalme beslistheid.

Hij richtte zijn blik weer naar beneden. Dieplepels van graafmachines woelden tussen het puin van de ingestorte huizen, schepten het omhoog en deponeerden het in de laadbakken van vrachtwagens. Tussen het puin herkende hij delen van gevel-ornamenten: brokstukken van timpanen versierd met ranken, sierkrullen van consoles.

'Moet dat nou echt, zo de beuk erin?' zei hij, zich weer naar de man kerend.

Opnieuw schudde deze niet-begrijpend zijn hoofd terwijl hij hem onzeker aanstaarde.

'Hierachter ligt toch de Overtoom?' vervolgde Mark. 'Ik ben de weg kwijt, maar als ik daar eenmaal ben vind ik het wel weer.'

De man knikte weifelend. Hij zei iets tegen de man naast hem, onzeker grinnikend keken beide mannen hem aan.

'Misschien kunt u mij helpen! Het is echt te gek wat ze allemaal flikken, ik herken mijn eigen stad niet meer! Eigenlijk zouden we er iets tegen moeten doen!'

De ogen van de mannen lichtten op, zij begonnen te lachen. Een van hen boog zich zelfs stram voorover en begon zich op de knieën te slaan. Verwonderd, maar verheugd dat hij de mannen aan het lachen had gebracht, herhaalde Mark meermalen: 'Het is te gek, we zouden er iets tegen moeten doen!'

De man met wie hij was begonnen te praten legde tenslotte een hand op zijn schouder en keek hem, nog half lachend, buiten adem, met een smekend gezicht aan. Toen draaide hij zich om en wenkte hem met hem mee te komen.

De man stak hem zijn hand toe: 'Hein.'

Mark noemde zijn naam. Aangenaam, dacht hij ironisch, verwonderd dat iemand die hem alleen maar de weg wees de moeite nam zich aan hem voor te stellen, maar hij hield zijn mond, want de man had blijkbaar geen grapje willen maken. Zijn gezicht stond ernstig en hij sprak in zichzelf met een zachte hese stem waarin opwinding doorklonk, soms schudde hij heftig ontkennend zijn hoofd, dan weer knikte hij nadrukkelijk bevestigend. Na een tijd drong het tot Mark door dat het gemompel op hem betrekking had. Hein onderwierp zich blijkbaar aan een gewetensonderzoek: wat moest hij doen als er 'een verdwaalde vlinder' op zijn pad kwam? Zijn verstand zei hem dat hij genoeg had aan zijn eigen zorgen, maar zijn hart sprak anders. Na de eerste hagel- of onweersbui lag het vlindertje op de grond en wie raapte het dan nog op? Hij schudde zijn hoofd en versnelde zijn pas, alsof de laatste gedachte hem tot grotere spoed aanspoorde. Zijn lippen

bleven bewegen zonder dat er geluid uit zijn keel kwam.

‘Als ik vragen mag, zijn we dan soms niet in Amsterdam?’

Mark moest zijn vraag herhalen voordat hij antwoord kreeg.

‘Waarom zouden we niet in Amsterdam zijn?’

Mark zweeg. Meerdere vragen kwamen in hem op, maar hij wist niet met welke te beginnen en Hein scheen ook niet te verwachten dat hij iets zou vragen. Hij bleef in zichzelf praten alsof alles wat hij zei alleen hemzelf aanging. Het was mooi dat de vlinder op zijn pad was gekomen: hij zou hem helpen zoveel hij kon. Hij was oud en had niets meer te vertellen, maar hij kende de wegen, hij wist de trucjes. Om te beginnen moesten ze een slaapplek vinden – dat viel te regelen –, dan zouden ze zorgen dat hij aan de slag kwam. Dat was moeilijker, maar Hein was niet voor één gat te vangen, hij had voor zoveel hete vuren gestaan. Hij liep sneller en sneller en Mark had tenslotte moeite hem bij te houden.

Nieuwsgierig bekeek hij het woonhuis waar ze voor waren blijven staan. Hein had hem door verlaten straten gevoerd, langs raamloze muren en hoge schuttingen. Voor het eerst stonden ze nu voor een bewoond huis. Uit de vensters in de verweerde bakstenen gevel hingen lakens en dekens naar buiten, achter de ramen hingen flarden van gordijnen. Het gebouw moest lang geleden een statig herenhuis zijn geweest en had in zijn begin-jaren door zijn omvang waarschijnlijk de omgeving – een niet onvriendelijk rond pleintje – gedomineerd. Ingeklemd tussen nieuwere, veel grotere betonnen gebouwen maakte het nu eerder een nietige indruk. Door

ouderdom scheefgezakt leunde het als vermoeid tegen de belendende kolossen, die ook zelf inmiddels al oud en vuil waren geworden en er door hun lelijkheid nog veel triester uitzagen dan het oude herenhuis.

Hein trok aan een touw dat uit een gat in de deur hing. De deur ging open. Hein gebaarde hem naar binnen te gaan, waarbij hij een beetje ondeugend grinnikte, alsof ze iets stouts gingen doen. Voor Hein uit beklom hij een trap. Een vrouw wachtte hen boven op. Ze was lang – boven gekomen stelde Mark vast dat ze een hoofd groter was dan hijzelf. Op haar gezicht lag een wrevelige uitdrukking. Misschien was ze boos omdat zij een belangrijke huisregel hadden geschonden. Terwijl zij de trap bestegen had Hein zich met een vloed van woorden uitgeput in verontschuldigen: hij wist dat het huis overdag voor hen verboden toegang was en ze waren heus zó weer weg, maar zij moest toch eerst maar goed de jongeman bekijken die hij nu meebracht.

Met scherpe ogen nam de vrouw hem van hoofd tot voeten op, toen beduidde ze hem haar te volgen. Hij ging achter haar aan een kamer binnen. De vrouw schoof met moeite in de nauwe ruimte twee stoelen bij elkaar en hij ging tegenover haar zitten, waarbij hij zijn benen moest optrekken om ze niet tegen haar knieën te laten aankomen. Geen stukje grond in de kamer was onbezet. Kasten en dressoirs stonden langs de muren en dwars door de ruimte tussen tafels beladen met serviesgoed, antieke kisten, klokken, poppenhuizen, een spinnewiel...

‘U zoekt een dak boven uw hoofd,’ zei de vrouw terwijl ze hem afwachtend aankeek.